

OSMANLI'DA RUM MİLLETİ'NİN İBADET VE MÜLKİYET HAKLARI: RUM ATİK BERAT VE AHKÂM DEFTERİ (1832-1837) İNCELEMESİ

Faysal UZKAN*

Öz

Millet sistemi ile asırlar boyunca farklı etnik ve dini grubu bir arada yönetme becerisini gösteren Osmanlı Devleti, toplum dengesini sağlamak için büyük gayret göstermiştir. Osmanlı Devleti'nde Millet Sistemi içerisinde imtiyazlı bir konumda olan Rum Cemaati, uzun zaman boyunca Osmanlı bürokrasisi ve ekonomisi içerisinde etkin bir şekilde yer almıştır. Fakat XIX. asırda Rumların devlete karşı isyan etmeleri, devletin kendilerine karşı bazı tedbirler alması sonucunu doğuracaktır. Doğrudan isyana katılan veya destek veren Rumlara karşı gerekli yaptırımlar uygulanmıştır. Bunun yanı sıra isyan ile alakası olmayan Rum Milleti mensupları isyandan sonraki süreçte de Osmanlı vatandaşı olarak hayatlarına devam etmişlerdir. Bu çalışmada Miladi 1832-1837 tarihli Rum Atik Berat ve Ahkâm Defterindeki kayıtlar ışığında Rum Milleti'nin Osmanlı Devleti hâkimiyeti altında ibadet ve mülkiyet hakları ve bunların devlet nazarındaki durumu sorgulanacaktır. Söz konusu defterin tutulma tarihi, isyandan sonraki tarihlere tekabül etmesi açısından önem arz etmektedir. Böylece isyana müdahil olmayan Rum Milletine karşı yönetimin tavrında eskiye göre bir değişiklik olup olmadığı hususu görülecektir. Ayrıca söz konusu belgelerden hareketle dönemim bürokratik işleyişi hakkında bilgi elde etmek de mümkün olacaktır. Zira azınlık bir grubun devletin merkezine şikâyet ve taleplerini nasıl ilettikleri ve merkezden kendilerine hangi kanallar aracılığıyla hitap edildiği konuları bu kayıtlardan anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Rum Milleti, Bürokratik İşleyiş

* Doktora Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yakınçağ Tarihi, Orcid: 0000-0003-3356-0146, E-posta: faysaluzkan@gmail.com
Bu makaleye atıf için: Uzman, Faysal. (2025). Osmanlı'da Rum Milleti'nin İbadet Ve Mülkiyet Hakları: Rum Atik Berat ve Ahkâm Defteri (1832-1837) İncelemesi, SDE Akademi Dergisi 6(1), 87-107

THE WORSHIP AND PROPERTY RIGHTS OF THE GREEK NATION IN THE OTTOMAN PERIOD: AN EXAMINATION OF THE GREEK ATIK BERAT AND AHKÂM BOOK (1832-1837)

Faysal UZKAN*

Abstract

The Ottoman Empire, which successfully governed diverse ethnic and religious groups for centuries through the millet system, exerted significant effort to maintain social balance. The Greek Orthodox (Rum) community, which held a privileged position within this system, long played an influential role in Ottoman bureaucracy and economic life. However, the Greek uprising of the nineteenth century led the state to adopt certain measures against those who revolted. Appropriate sanctions were imposed on individuals who directly participated in, or supported, the rebellion. Conversely, members of the Greek millet who had no connection with the revolt continued their lives as Ottoman subjects in the subsequent period. This study examines the rights of worship and property enjoyed by the Greek millet under Ottoman rule, as well as the state's stance toward these rights, in light of the entries recorded in the Rum Atik Berat ve Ahkâm Defteri dated 1832–1837 (CE). The fact that this register was compiled in the years following the uprising makes it particularly significant, as it allows for an assessment of whether the state's approach toward non-rebellious members of the Greek community shifted compared to earlier periods. Furthermore, the documents provide valuable insight into the bureaucratic functioning of the era. They illustrate how a minority group communicated its petitions and complaints to the imperial center, and through which administrative channels the state addressed them.

Keywords: *The Ottoman Empire, the Greek Nation, Bureaucratic Functioning*

Giriş

Kuruluşundan itibaren hukuk alanında İslam dini esaslarını ve örfi kaideleri işleten Osmanlı Devleti, yeni topraklar fethetmesiyle gayrimüslim unsurları da bünyesine katmıştır. İstimâlet politikası ile hâkimiyetindeki halkı düşman tehdidine karşı savunmuş ve tebaa perver bir tutumla onlara yaklaşmıştır. Ayrıca can ve mal güvenliklerini sağlamış, dinî yaşantılarında serbestlik tanımış ve vergi konusunda da kolaylıklar göstermiştir. Osmanlı Devleti'nde İstimâlet politikası yaklaşımı ile fetihlerin kolaylaşacağı düşüncesi de benimsenmiştir (İlgürel, 2001: 362-363). Bu politika ile genel anlamda tebaanın aidiyet ve sadakat duygularının yükseltilmesi amaçlanmıştır.

Osmanlı Devleti, hâkimiyetindeki tebaayı, din ya da mezhep mensubiyetlerine göre konumlandırıp yönetmesi ile bir millet sistemi oluşturmuştur. İslam hukuku ana eksene alınarak oluşturulan bu sistemde halk, mensup olduğu inanca göre muameleye tabi tutulmuştur. Mensup olduğu etnik gruba veya lisana göre değil inandığı din ve bağlı bulunduğu mezhep esasına dayanan Millet Sistemi'nde aynı ırktan olup farklı milletler şeklinde teşkilatlanma durumları da görülmüştür (Ortaylı, 2005: 66). Millet kavramı, İslam hukukunda bir din veya mezhebe tabi olan insan topluluğunu ifade eder (Eryılmaz, 1996: 17). Millet kelimesi Osmanlı Devleti'nde sıkça kullanılmış ve padişah nâmesinde dahi *milletü'l-Mesihîye* tabiri geçtiği görülmüştür (Ortaylı, 2005: 66). İslam Fıkında vatandaşlık hak ve sorumlulukları olan Müslümanlar ve siyasal haklarının yanı sıra mensup oldukları hukuk kuralları bakımından Müslüman halktan farklı olan gayrimüslimler iki ana grubu oluşturur. Bu kapsamda Osmanlı topraklarında yaşayan gayrimüslimler sosyal ve dini hayatlarını düzenlemekte özgür (Bozkurt, 1996: 9) bırakılmakla birlikte hukuk kurallarına da uymak zorundaydılar. Ayrıca sosyal ve dini hayatlarındaki serbestlik de devlet tarafından güvence altına alınmış ve gerektiğinde ibadethanelerinin tamir ve inşasına yardım edilmiştir. Nitekim H. 29.12.1235 (M. 07.10.1820) tarihli belgeden edinilen bilgiye göre Kuzguncuk karyesinde Rum milletine ait olan bir kilisenin, meydana gelen yangında yandığı ve ibadetlerini icra

etmeleri için ibadethaneye şiddetle muhtaç olduklarının merkeze bildirilmesi sonucu gelen emirde, şer'-i şerifin verdiği izne uygun bir şekilde fiiliyata geçilmesi emredilmiştir (BOA,HAT, 1294-50247). Toplum düzenini bozmayacak şekilde sosyal hayatlarına devam eden gayrimüslimlerin dahilî idareleri kendilerine bırakılmıştır. Bunun yanında devlet nizamına aykırı ve içtimâî hayatı bozan davranışlar da yine devlet tarafından menedilmiş ve gerekli yaptırımlar uygulanmıştır. H. 09. 03. 1237 tarihli belgede 1821 yılında bağımsızlık fıkri ile ayaklanan ve Mora isyanına sebep olan kişilerle canla başla mücadele edileceği zikredilmiştir (BOA, HAT, 866-38579). Bu uygulama, kozmopolit bir yapıya sahip olan Osmanlı Devleti'nin, etnik ve dinî grupları bir arada idare etme becerisini açıkça göstermektedir. Herhangi bir gruba karşı haksız bir hareket görüldüğünde yerel idareciler vasıtası ile usulsüzlüğün ortadan kaldırılmasına gayret edilmiş ve güven ortamının sağlanmasına çalışılmıştır. Bu durum, Müslüman ve gayrimüslim tüm tebaa için geçerli kılınmıştır. Osmanlı nizamının devamlılığının sağlanması için devlet otoritesi sıkça kullanılmıştır.

İstanbul'un fethinden sonra gayrimüslimler cemaat olarak yapılandırıldı ve kendilerine iç işlerini yönetme imtiyazı verilmiştir. Fatih Sultan Mehmet, fetihten sonra bir Ortodoks patriği tayin ederek iç idarelerinde ve dinî mevzularda serbestlik tanımıştır. Bu alanlardaki serbestlik zamanla Ermeniler ve Yahudileri de kapsamıştır. (Kurtaran, 2011: 60). Fatih Sultan Mehmet'in Metropolit Hovakim'i Bursa'dan getirip İstanbul'da patrik olarak atadığı 1461 yılı, Ermenilerin millet statüsüne alındığı tarih olarak kabul edilmiştir. Osmanlı coğrafyasında Yahudiler dağınık ve çok dilli bir şekilde yaşamışlardır. Ruhban sınıfı olmayan ve bir merkezin sıkı kontrolü altında olmayan Yahudilerin İstanbul'daki Yahudi Hahambaşısı XIX. diğer cemaatlere karşı üstün konuma getirilmiştir. (Ortaylı, 2005: 66).

Osmanlı ülkesinde birçok farklı etnik ve dinî grup yaşamakla birlikte; bunların içerisinde Rum Ortodoks ruhbanının üstünlüğü (Ortaylı, 2005: 68) vakidir. İmparatorluk topraklarında Rum milletine verilen bazı görevler de onların devlet içerisinde etkinliklerinin artmasına yol açmıştır. Devletin büyük makamlarında bulunmuş olan Rumlar olan Fenerli beyler,

(Pakalın, 1983: 60, Artan, 1995: 341) yabancı dil bilgileri olduğu için devlet tarafından Babıalı'nın yüksek memuriyetlerinden biri olan Divan-ı Hümayun Tercümanlığına (Pakalın, 1983: 446) getirilmişler ve Divan-ı Hümayun toplantılarında yer almışlardır (Akçura, 2019: 3). Bu vesile ile devlet yönetimi ile yakın ilişkiler içinde olma fırsatı bulmuşlar ve devletin idari işleyişine, bürokratik süreçlere vakıf olmuşlardır (Uzkan, 2020: 12). Bu imkânları oldukça iyi değerlendiren Rumlar gittikçe güçlenmiş ve zenginleşmişlerdir.

İmparatorluk yönetiminde uzun zaman boyunca bir bölgenin yöneticisi konumunda olan ve reis, ağa, subaşı gibi çeşitli manalara gelen voyvodalık (Pakalın, 1983: 598) görevi, kendilerinin nüfus çoğunluğu oluşturduğu bölgelerde çoğunlukla Rum yöneticiler tarafından yürütülmüştür. Bu görev de Osmanlı idarî sisteminin bir parçası olmalarını sağlamış ve güçlenmelerine yol açmıştır. Büyük Rus şehirleri, Eflak, Boğdan ve Fener muhitinden zenginleşen Rumlar, daha XVIII. asrın başlarında eski Bizans İmparatorluğu'nu canlandırma emellerini taşıyordu (İnalçık, 2019: 44). 1774 yılında imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması ile Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya Ortodoksların himaye hakkını tanıması (Eren, 2007: 17. Haz. Alişan Akpınar), imparatorluk için yeni sıkıntıların yolunu açmıştır. 1821 yılında başlayan Mora İsyanı uzun süre devam etmiş ve neticede 1829 yılında imzalanan Edirne Antlaşması (Turan, 1994: 442-443) neticesinde bağımsız Yunanistan Devletinin kurulması ile sonuçlanmıştır.

1. H. 1248-1253/M. 1832-1837 Tarihli Rum Atık Berat ve Ahkâm Defterinin Özellikleri

Bu çalışmada incelenen defter, Sultan II. Mahmud'un saltanat yıllarına ve Rum İsyanı ile Bağımsız Yunan Devleti'nin kuruluşunu takip eden döneme denk gelmektedir. Bu açıdan Osmanlı Devleti'nin bu süreçteki uygulamalarının anlaşılması açısından belgeler oldukça önemlidir. Zira isyandan sonra da Rum milleti Osmanlı tabiiyetinde varlıklarını sürdürmüşlerdir. Elbette devletin, isyanda aktif rol alanlara karşı kısıtlayıcı yaptırımları olmuştur. (Akyıldız, 2011, ss. 504-506). Zira tabi olduğu

yönetimin güvenini sarsan ve bürokraside aktif görev alanlara artık eski güvenin duyulması mümkün olmayıp tedbir almak zaruri hale gelmişti. Bunun yanı sıra isyan ile alakası olmayan sıradan vatandaşların hukuki, dini ve toplumsal konumları defterdeki hükümlerin içeriğinden hareketle değerlendirilecektir. Hükümlerin muhtevassından; türlü sıkıntılar ile uğraşan ve kuvvetli padişahlık hasletleri ile bozuklukları gideren Sultan II. Mahmut'un (Ahmet Cevdet Paşa, 2018: 94-95) da gayrimüslim tebaaya karşı tutumunu görmek mümkün olacaktır. H. 1248-1253/M. 1832-1837 tarihli Rum Atık Berat ve Ahkâm Defteri, Osmanlı Arşivinde, Kâmil Kepeci Tasnifi Kataloğunda, Piskopos Mukataası Defterleri başlığı altında muhafaza edilmektedir (Türe, Kaynar, 2010: 176-177).

Defter, Miladî 1832-1837 yılları arasında Osmanlı ülkesinde yaşayan Rum milletinin sosyal, dinî, idarî muamelatına dair toplam 401 hükümden müteşekkildir. 122 sayfa olan defter, sayfa usulü ile numaralandırılmıştır. 1, 3, 116 ve 122 numaralı sayfaları boştur. 40x20 ebadında, ciltli ve ebruludur. Osmanlı Arşivinin KK.d. fonunda 2542/27 genel ve 0032 hususi numara ile kayıtlıdır. Hükümlere numaralandırma yapılmamış, sayfa numaraları ise sol üst köşede verilmiştir.

Defter içeriği incelendiğinde bürokratik işleyiş hakkında bilgi sahibi olmak da mümkün olmaktadır. Bir topluluğa mensup olan bireylerin herhangi bir sıkıntı ve taleplerini devletin merkezine nasıl ilettikleri, aracı kişilerin statüsü ve merkezden hangi araç/lar vasıtası ile ilgili meseleye müdahale edildiği görülmektedir. Burada da Osmanlı arşivlerinin birçok açıdan dönemin anlaşılmasındaki katkısı açık bir şekilde anlaşılmaktadır.

2. Defterdeki Hükümlerin İçerik İncelemesi ve Fiziki Özellikler

Millet sistemi ile muhtelif grupları bünyesinde barındıran ve bu grupları belli bir düzen içerisinde yönetebilme kabiliyetini gösteren Osmanlı Devleti, yüzyıllar boyunca hassas dengeleri gözeterek tebaasını yönetmiştir. Toprakların genişlemesi, hâkimiyet alanının büyümesinden dolayı, kimi dönemlerde uzak yerlere nüfuz etme gücü zorlaşmış ve yerel güçlerin, keyfî

taleplerle halkı ezdiği görülmüştür. Bundan mustarip olan halk, bu durumlardan kurtulmak için çareler aramış ve merkeze şikâyetlerde bulunmuştur (İnalcık, 1988: 33-54). Osmanlı Devleti'nde bu durum Müslüman ve gayrimüslim tüm tebaa için geçerli olmuştur. Gayrimüslim halk yaşadığı yerlerde kendi iç dinamiklerini belirlemiş ve cemaat liderine tabi olmuşlardır. Millet reisi, kendi cemaat halkı ile devlet arasında bir köprü görevini görmesinin neticesi olarak cemaat halkının şikâyet ve taleplerini devlet yönetimine bildirmek ile sorumlu olmuştur.

İncelemeye tabi tutulan defterin söz konusu hükümlerinden hareketle Rum halkı ve liderlerinin tasarrufunda olan özel mülk ve mabetlerinin devlet nazarında ne ifade ettiğinin gösterilmesi amaçlanmıştır. Taşrada; muhtelif bölgelerde yaşayan Rum halkının ibadethanelerine ve özel mülklerine idari memurlar olan ehl-i örf (Pakalın, 1983, C. 1: 510) tarafından yapılan uygunsuz müdahaleler millet reisleri tarafından devlet merkezine bildirilmiş ve buna mukabil merkezden, o bölgenin idari amirine hitaben gönderilen emirlerde yapılması gerekenler belirtilmiştir. Osmanlı Devleti'nde ehl-i örf ve halk dengesi hassas bir zeminde idi ve devlet bu dengeyi sağlamak için oldukça çaba göstermiştir (İpşirli, C. 10: 519-520). 1832-1837 yılları arasını kapsayan defterde Rum milletinin ibadethaneleri ve özel mülkleri ile alakalı devletin tutumu değerlendirilmiştir.

Defterin ilk sayfasında ve ilk sırada kayıtlı bulunan hüküm, merkezden Sakız Naibine hitaben kaleme alınmıştır. Hüküm içeriğinden anlaşıldığına göre, Sakız Ceziresi'nde bulunan Ayamoni manastırına dışarıdan müdahale olunduğu hakkında merkeze şikâyetle bulunularak bu durumun düzeltilmesi için yardım istenmiştir. Şikâyet incelenip karara bağlandıktan sonra merkezden gönderilen hükümde, Rum patriklerine verilmiş olan ve padişah tuğralı izin belgesi olan beratlarla (Kütükoğlu, 1992, C. 5: 472-473) patrikliklerine dâhil kilise ve manastırlarına bağlı bağ, bahçe, çiftlik, dükkân, ev ve kendilerine vakfedilen diğer mülklere kimse tarafından müdahale olunmaması gerektiği belirtilmektedir. Bununla birlikte kadimde geçerli olan bu berat şartlarının şimdi de geçerli olduğu ve buna göre davranılması gerektiği vurgulanmaktadır (BOA, KK.d, 2542/27, s. 1, Hk. 1. 6

M 1248). Bu konuda gayrimüslim cemaat liderleri haklarını bilmekte ve gerektiğinde bunları devletten talep etmekteydiler. Osmanlı Devleti'nde gayrimüslim halk, devlet himayesinde olup herhangi bir sıkıntıda bu korunma haklarından faydalanmak için devletin zirvesine başvurarak buradan gelecek olan emirle sıkıntılarının çözümünü beklerlerdi. Devlet merkezinden gelen emir ile söz konusu bölgenin idarecisi gerekli incelemeleri yaparak harekete geçerci.

Rum cemaatinin ibadethane ve mülklerinin devlet muhafazasında olduğu ve ortaya çıkan bir sıkıntıda ne tür işlemler yapıldığı ile alakalı başka bir hüküm de Filibe Mollası ve Dobnice Naibine hitaben kaleme alınmıştır. Filibe kazası Dobnice nahiyesinde bulunan Rum cemaatine ait bölgelere dışarıdan müdahale edildiği merkeze bildirildiği anlaşılmaktadır. Millet reisi vasıtası ile merkeze bildirilen arzuhal karşılıksız kalmayıp bölgenin idarecilerine icabının yapılmasını içeren emir metni gönderilmiştir. Merkezde incelenen ve mukabilinde yazılan emirde daha önceki zamanlarda olduğu gibi, Rum patrikliğine bağlı ve onların tasarrufunda olan yerlere kimse tarafından hukuksuz yere müdahale edilmemesi gerektiği zikredilmektedir. Belgede yer alan “...*hazine-i amiremde mahfuz piskopos mukata'ası defterlerine nazar olundukda...*” cümlesinden, bu tür defterlerin daha evvelden tutulduğu ve bunların muhafaza edildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca “...*patrikliğine dâhil kiliselerine müte'allik bağ ve bağçe ve çiftliklerine ve tarlalarına ve çayırlarına ve manastırlarına ve ayazmâlarına* (Eyice, 1991, C. 4:229-230, Sami, 2016: 60) *ve değirmanlarına ve bunun emsâli buyût ve dekâkîn ve sâir kiliselerine vakf olan eşya ve davarlarına âherden müdâhale olunmayûb...*” ifadesi ile gayrimenkul ve mabetlerinin devlet himayesinde olduğu vurgulanmaktadır (BOA KK.d, 2542/27, s.1, HK. 7. 24 M. 1248).

İçerikleri incelenen kayıtlardan, Osmanlı bürokrasisinin işleyişi hakkında da bilgi sahibi olmak mümkündür. Yerelde yaşanan bir sıkıntının çözümü için merkeze ulaşma imkânı dikkate değer bir olay olmakla birlikte nasıl ulaşıldığı da görülmektedir. Hükümlerde görüldüğü gibi millet reisi cemaat halkının istek ve şikâyetlerini arzuhal şeklinde merkeze bildirip neticesini beklemektedir. Bu istek veya şikâyetlerin karşılığında, impa-

ratorluğun o bölgedeki idarî temsilcisi olan kadı (Ortaylı, 2001: 69-73, Ortaylı, 2021: 48) veya yardımcısı statüsünde görev yapan diğer idareciler muhatap alınarak emirler gönderilmektedir.

Defterin ikinci sayfasında yer alan 12. Hüküm, Yanya Naibine hitaben yazılmış bir hükümdür. Yanya ve bağlı yerlerin Metropolitisi olan Yoraki adındaki rahibin elinde bulunan berat ile iltizamı dâhilinde olan ibadethane ve gayrimenkullerin üzerinde tasarruf hakkına sahip olduğu ifade edilmektedir. Kendi tasarruf alanı dâhilinde olan Ayaberaşköy Dudullu? isimli manastıra bağlı tüm mülklerine Arnavud Simon adındaki kişi tarafından müdahale olduğu bildirilmektedir. Simon, söz konusu mülkleri selefinden beş yıllığına iltizam ettiğini hâlihazırda görevde olan ruhanî reise söyleyip hak iddia etmiştir. Bu müdahaleden rahatsız olan rahip, durumu merkeze bildirmiştir. Merkezden Yanya naibine gönderilen hükümde, adet olduğu üzere daha önceki piskopos mukataası defterlerine müracaat edilir ve geçmişte bu tür durumların nasıl çözüldüğüne bakılırdı. Neticede hükümde yer alan “...*imdi mahâllinde şer’iyle rü’yet olunmak babında fermân-ı alıšanım sâdır olmuştur.*” ifadesiyle şer’i hükümlere göre olayın çözülmesi emredilir (BOA, KK.d, 2542/27, s. 2, Hk. 12. 2 S 1248). Ölen veya görevi sona eren millet reisinin yerine gelenin, selefi zamanında yaşanan bazı olaylardan etkilendiği görülmektedir. Herhangi bir kimse tarafından bu tür talepler olduğunda ise yine çözüm yeri olarak Divan-ı Hümayun görülmüş ve şikâyet arzuhalleri buraya bildirilmiştir.

Cemaat mensuplarından ya da o bölgenin dinî sorumlusundan gelen şikâyetlerin bir iç hiyerarşiye uygun hazırlanıp mühürler basılarak Divan-ı Hümayuna arz edildiği hükümlerden anlaşılmaktadır. Karakarye Kadısına hitaben yazılan hükümde Selanik sancağına bağlı Karakarye kazasında bulunan manastıra vakfedilmiş olan birkaç adet yere bazı ehl-i örf ve sair kişiler tarafından zapt etmek isteğiyle müdahalede bulunulduğu şikâyet metnine konu edilmiştir. Bu hareketin men edilmesi ve çözümün nasıl olması gerektiği hakkında geçmiş kayıtlara bakıldığı zikredilmekte ve Rum cemaatinin ahvalini muhtevi, kendilerine verilen beratların şartlarının aynen geçerli olduğu hatırlatılmaktadır. Evvelen olduğu gibi tasarruflarında

olan yerlere yönetici veya halktan herhangi bir kimsenin karışmaması gerektiği bildirilmektedir. (BOA, KK.d, 2542/27, s. 6, Hk. 45. 11 C 1248).

Dobnice Kadısına gönderilen hükümde, Yanya sancağına bağlı Dobnice kazasında bulunan manastırın civarında bulunan tarlaların kaç seneden beri haksız yere kanuna muhalif bir şekilde bazı kimseler tarafından zapt edilmek istendiği şikâyet konusu edilmiştir. Usulsüz mal edinme, haksız kazanç sağlama amacıyla yapılan bu tür keyfi müdahalelere de merkezî yönetim sessiz kalmamış ve söz konusu bölgenin idarî amirine emirler gönderilmiştir. Belgede yer alan “... *patrikliğine dâhil kiliselerine müte'allik bağ ve bahçe ve çiftliklerine ve tarlalarına ve çayırlarına ve panayırlarına ve manastırlarına ve ayazmâlarına ve değirmanlerine ve bunun emsâli buyût ve dekâkîn ve sâir kiliselerine vakf olan eşya ve davarlarına âherden müdâhale olunmayûb kadîmden olageldiği vech üzere zabt ve tasarruf olına deyu patrik-i mersûmın yedine virilen berât-ı alışan şürûtında musarrâh olduğu derkenâr olunmağla imdi şürûtumû cebince ‘amel olunmak babında fermân-ı alışanım sâdır olmuştur...*” cümlesi ile Rum millet reislerinin tasarruflarında olan yerler detaylı bir şekilde yazılıp, bunların müdahaleden uzak tutulması gerektiği vurgulanmıştır (BOA, KK.d, 2542/27, s. 6, Hk. 47). Gönderilen şikâyet metinlerinin konusuna göre aynı konu ile ilgili geçmiş kayıtlara müracaat edildiği de yine aynı hüküm içerisinde vurgulanmıştır. Konu ile alakalı benzer bir emir de Zentena kadısına hitaben yazılmıştır. Bu emir Kudüs-ı şerif ve bağlı yerlerin patriği Atnanyos? isimli rahibin Divan-ı Hümayun'a gönderdiği şikâyet arzuhalı üzerine çıkmıştır. Rum cemaatine ait Zentena kazasında bulunan bağ, bahçe ve tarlalarına ehl-i örf ve zabitan tarafından devlet izni dışında vergi talebiyle müdahale edildiği bildirilmektedir. Bunun üzerine merkezden gelen emirde, evvelden beri Kudüs-ı şerif patriği olanlar nasıl tasarruf etmişler ise yine aynı şekilde olması gerektiği ve aksi durumların Kadı tarafından men edilmesi emredilmiştir. (BOA, KK.d, 2542/27, s. 8, Hk. 68. 1248). Kimi zaman, devlet izni dışında devlet namına bu tür usulsüz hareketler olmuştur. Bu nevi hukuka mugayir hareketlerin önüne geçilmek için söz konusu yerlerin idarecileri vasıtası ile devlet otoritesinin sağlanmasına gayret edilmiştir. Merkezî hükümet, Müslüman ve gayrimüslim tüm vatandaşlarının her türlü haklarını muhafaza

etmeye çalışırken taşrada meydana gelen olumsuzluklar ile sık sık mücadele etmiştir. Bu anlamda taşra idarecilerinin halk ile devlet arasındaki bağlantıyı sağlama noktasında önemli bir konumda oldukları görülmektedir. Zira merkeze uzak bölgelerde vuku bulan ve yerelde çözülemeyen olayların merkeze ulaştırılması ve takibinin yapılması, çözüm noktasında büyük önem arz etmektedir.

Gayrimüslim halkın kendi içlerinde veya cemaat halkının kendi millet reisi ile aralarında meydana gelen olumsuz durumların da merkeze iletildiği ve çözüm istendiği kayıtlardan anlaşılmaktadır. Pekarhisarı Kadısına hitaben yazılan emirde Pekarhisarı kazasına bağlı Üsküb karyesinde bulunan hanelerin söz konusu bölgenin ruhbanı tarafından zimmi halktan birine iki bin kuruş ile satıldığı bildirilmektedir. Sözü edilen zimmi öldükten sonra zevcesi baskıya uğradığını bildirmekte ve çözüm talebinde bulunmaktadır. Bu şikâyet karşılığında merkezden gönderilen emirde ruhbanaya verilen iki bin kuruşun tamamen geri alınması ve söz konusu kişinin baskıdan kurtarılması emredilmektedir. Bu emirde de geçmiş kayıtlara müracaat edildiği zikredilip bu tür dokunulmazlıkların evvelden beri böyle çözüldüğü ifade edilmektedir (*BOA, KK.d, 2542/27, s. 9, Hk. 72. 2 M 1249*). Rum cemaati kendi iç dinamiklerini organize etmede serbest bırakılmış olsa da sevk ve idaresi devlet denetimi altındaydı. Kendilerine tanınan içtimaî ve dinî serbesti devlet tarafından güvence altına alınmakla birlikte idari meselelerle de devlet yakından ilgiliydi. Cemaat içi uyuşmazlıklarda da Divan-ı Hümayun çözüm noktası olarak görülmüş ve şikâyetler yine buraya iletilmiştir. Gayrimüslimlerin kendi içlerinde yaşanan bir durumu Divan-ı Hümayuna iletmeleri ve çözüm istemeleri merkezî devletin güven verici tavrının ve pratik yönünün göstergesi olarak yorumlanabilir.

Kudüs-ı Şerif ve bağlı yerlerin patriği olan Atnanyos? isimli patriğin Divan-ı Hümayuna gönderdiği arzuhal üzerine Zentena Kadısına hitaben kaleme alınan hüküm de hukuksuz vergi almak ile ilgilidir. Zentena kazasına tabi' olan bir karyede bulunan tarlalardan daha evvel öşr alınmaz iken, yedi sekiz seneden beri ehl-i örf ve zabitan tarafından öşr talebiyle halkın rencide edildiği ve baskıya maruz kaldığı zikredilmekte ve çözüm

istenmektedir. “...bundan evvel Kudüs-ı Şerif patriği olanlar ne vecihle zabt ve tasarruf idegelmişler ise rahib-i mesfûr dahi ol minval üzere zabt ve tasarruf eyleyub taraf-ı aherden hiç ferddahl ve ta'arruz kılmayalar deyu patrik-i merkumun yedine virilen berat-ı alışan şurutunda musarrah olduğu derkenar olmakla imdi şurutu mucibince amel olunmak babında ferman-ı alışanım sadır olmuştur...” şeklinde emir metninde detay verilerek, evvelden beri Kudüs-ı Şerif Patriği, kendi cemaatinin iç idaresinde nasıl tasarrufa yetkili ise şimdi de aynı durumun devamı tasdiklenmektedir (BOA, KK.d, 2542/27, s. 10, Hk. 82). Devletin izni dışında vergi talep edilmesi de görülen durumlar arasındadır. Böyle durumlarda devlet otoritesi devreye girer ve usulsüzlüğün kaldırılmasına gayret edilirdi. Burada yine devletin himayeci politikası ve otoritesinin devreye girdiği görülmektedir.

Gayrimüslimlerin mabetleri olan kilise ve manastırlarına vakfedilen mülkler de millet reisini iltizamına dahi olur ve millet reisi bunlar üzerinde tasarruf hakkını elde etmiştir. Bu mülklere, yönetici veya halktan herhangi biri tarafından el koymaya çalışanlar engellenmeye çalışılmıştır. Konu ile ilgili bir emir, Trabzon kadısına gönderilmiştir. Divan-ı Hümayuna sunulan şikâyet arzuhalinde Trabzon sınırlarında Ayagorgor mahallesinde bulunan bir bâb menzilin Bahofa kazasında bir karyede Ayayorgi manastırına mevkufl olduğu zikredilmiştir. Böyle olmakla birlikte bazı kimseler tarafından haksız müdahaleye maruz kaldığı için merkezi devlete şikâyet edilmiştir. Eski kayıtları muhtevi Piskopos Mukataası Defterlerine bakıldıktan sonra söz konusu yerde bu tür uygunsuzlukların önlenmesi emredilmiştir. Görülen müdahalenin, devlet tarafından patriğe verilen beratın şartlarına da aykırı olduğu vurgulanmış ve uygun olmayan bu hareketin önüne geçilmesi için gayret edilmesi emredilmiştir. (BOA, KK.d, 2542/27, s. 11, Hk. 90).

Piskopos, papaz veya keşiş olarak görevde bulunurken ölen millet reisinin ardında kalan mülklere devlet haberi dışında ve keyfi bir şekilde müdahale edildiği de görülen durumlar arasındadır. 12. sayfada kayıtlı bulunan hüküm böyle bir olayı konu üzerine sadır olmuştur. Trabzon eyaletine bağlı Bahofa kazasında bulunan manastırların ruhanî reisi ölünce, tasarrufunda olan yerlere dışarıdan müdahale olunduğu merkeze bildirilmektedir. Bel-

gede yer alan “...manastırların emlâk-ı kadimeleri olan bağ ve bağçe ve sâir bunun emsâli buyût ve dekâkîn ve eşyalarına ve tarlalarına ehl-i örf ve sipahi ve sâir zabitan taraflarından müdâhale ve manastır-ı mezbûrde olan ruhban ve keşişlerin ve hizmetkârların emlâk ve eşyalarını biz-zabt ideriz deyu gadr ve ta’addiden hali olmadıkların bildirmeleriyle” cümlesinden, bölgede bulunan manastırların dinî reisi öldükten sonra, manastırlara bağlı bulunan yerlere ehl-i örf, sipahi ve diğer kişiler tarafından müdahale olunduğu ve el konulmak istendiği şikâyet arzuhalı olarak merkeze iletildiği anlaşılmaktadır. Merkeze ulaşan ve incelenen bu şikâyet üzerine devletin tavrı yine aynı belgenin içerisinde bulunan “...âherden müdâhale idenler olur ise men’ ve def’ olunmak babında bir kıt’a emr-i şerifim südürünü istid’â-yı ‘inâyet eyledikleri ecilden ...” cümlesinde görülmektedir. Böylece söz konusu sınırların giderilmesi emredilmiştir. Belgenin sonunda, ölen ruhbanın tasarrufundaki ibadethaneye müteallik mülklerin metropolit veya vekilinin tasarrufuna geçeceği ve herhangi bir grup tarafından devlet adına müdahale olmaması gerektiği belirtilmiştir. “.. rütbeleri olanların gerek nukûd ve gerek sâir emvâl ve eşyalarına vaz’-ı yed itdirilmemek müceddeden virilen nizâmı şürûtından iduğu derkenâr olınmağla imdi şürûtı mûcebinece ‘amel olınmak babında fermân-ı alışanım sâdır olmuştur.” Bu son cümleden, daha önceki dönemlerde böyle durumların olduğu ve bunlar için de emirler çıkarıldığı ifade edilmekle birlikte o an için de aynı durumun geçerli olduğu vurgulanmaktadır (BOA, KK.d, 2542/27, s. 12, Hk. 92). Devlet otoritesi, muhtelif gruplardan oluşan tüm Osmanlı tebaası için bir güven vesilesiydi. Merkezden uzak yerlerde hukuk şartlarıyla uyuşmayan bir durum meydana geldiğinde devletin zirvesinin durumdan haberdar olması halinde harekete geçileceğini bilen Osmanlı vatandaşı bu işleme sıkça başvurmuştur. Merkeze gelen şikâyetler değerlendirilir ve taşrada emniyet ortamının sağlanması için idarecilerin harekete geçmesini sağlayan emirler gönderilirdi. Merkezî devletin hâkim olduğu geniş coğrafyada güven ortamının sağlanması için verdiği çabaları bu örneklerden anlamak mümkündür.

Cemaat reislerinin tasarrufunda olan yerler ve işler belgelerde sık sık zikredilmekte ve bunlara yönetici veya halktan herhangi bir kimse tarafından karışılmaması emredilmektedir. Ruhanî reisler sorumlu oldukları

yerlerde, devlet tarafından kendilerine verilen berat şartlarına uygun bir şekilde hareket etmekle sorumlu idiler. Devlet tarafından millet reislerine verilen bu beratlarda yetki sınırları ve imtiyazları da belirlenmişti. Buna aykırı bir durum olduğunda yine devlet eliyle mâni olmaya çalışılır ve uygunsuzluğun önüne geçilmeye gayret edilirdi. Nizam bozucu fiiliyatta bulunulmadığı ve olağan dışı bir durum vaki olmadığı sürece söz konusu beratların şartları geçerliliğini korumaktaydı. Nitekim yüzyıllar boyunca aynı usulün gözetildiği bilinmektedir. Görülen lüzum üzerine Niş Kadısına gönderilen bir emirde bölgenin ruhanî reisine verilen beratın kapsamından bahsedildikten sonra ona uygun hareket edilmesi tembih edilmektedir. Belgenin başında gelenek olduğu üzere hatırlatma yapıldıktan sonra şikâyet arzuhaline konu olan olay gündeme taşınmaktadır. İlk cümlelerin içinde yer alan “...Niş ve tevâbi’i metropolidi Gorgoryos nâm rahîbin yedine virilen berât-ı alîşan şürûtında metropolidliğine ve kiliselerine ve manastırlarına müte’allik bağ ve bağçe ve çiftlik ve kadimden temlik olub vakf olan tarlalarına ve çayır ve değirman ve sâir bunun emsâli kiliselerine vakf olan buyût ve dekâkîn ve emlâk ve eşya ve nukûd ve davarlarına ve zabt ve tasarruflarına destur-ı ‘amel olub âherden ferd müdâhale olunmaya deyu musarrarah iken...” cümlesi ile bölgede bulunan ruhanî reise daha evvel bir berat verildiği ve tasarrufunda olan bazı özel mülklere dokunulmaması gerektiğinin bu beratın şartlarından olduğu hatırlatılmaktadır. Ayrıca “...metropolid-i mersûmun iltizâmında vâki’ nefsi-i Niş’de konak ittisalinde kebir bağçe derûnında buyût itmek murad ider ise de ba’zı kesân tarafından müdâhale olındığının bildirmeleriyle..” fadesi ile de bölgeden şikâyet geldiği belirtilmektedir. Belgeden, adı geçen Metropolit Gorgoryos’un iltizamında olan konağa bağlı bahçede ev inşa etmek istediği ve bu duruma bazı kimselerin karşı çıktığının şikâyet arzuhaline konu olduğu anlaşılmaktadır. Rum millet reisine verilen berata atıf yapılarak devlet eli ile verilen bu beratın göz ardı edilmemesi gerektiği hatırlatılmaktadır. Dolayısıyla uygunsuz görülen bu hareketin engellenmesi ve metropolite karışılmaması Niş Kadısına bildirilmekle kendisine sorumluluk yüklenmektedir (BOA, KK.d, 2542/27, s. 14, Hk. 115). Bu emirler, bölgede idareci olarak bulunan Kadı veya yardımcısı durumunda olan Naipere ulaştıktan sonra söz konusu işlemin yapılması

kendilerinin göreviydi. Kadı veya yardımcısı gerekli incelemeyi yapmak ve merkeze şikâyet olarak bildirilen konunun teyidini yapıp neticede olayı çözüme kavuşturmakla mükellefti.

Belge içeriklerinden Rum cemaatinin iç hiyerarşisi ve devlet ile olan yazışmalarının nasıl olduğunu görmek de mümkündür. Bu açıdan değerlendirildiğinde Osmanlı arşiv belgelerinden muhtelif konular hakkında malumat sahibi olunabileceği görülmektedir. İncelenen hükümlerden biri de ölen rahip veya cemaat halkından birinin ardında kalan mallarının ne tür bir tasarrufa tabi tutulacağı hakkındaki bilgileri muhtevidir. Belgenin içerisinde yer alan “...*müdâhale eyledikleri patrik-i mersûm tarafına inha olunduğın bildirmeleriyle*” ifadesinden herhangi bir durumda talep veya şikâyetin evvela cemaat reisi konumundaki kişiye iletildiği ve daha sonra onun vasıtasıyla merkeze gönderildiği anlaşılmaktadır. Bu durum, millet reisinin kendi cemaat halkı ve devlet arasında köprü konumunda olduğunu göstermektedir. Söz konusu belgede, Kıbrıs’ta bulunan manastıra bağlı yerlerin tasarrufu kendilerinde iken ölen Rum cemaati halkından veya millet reislerinden biriden kalan eşya, hayvan, nakit ve sair mallarına dışarıdan müdahale olunmaması emredilmektedir. Aynı zamanda, olayın çözülmesi için Rum şahitlerin hazır bulunduğu bir ortamda şer’i hükümlere göre karar verilmesi ve olayın çözülmesi tembih edilmektedir (*BOA, KK.d, 2542/27, s. 18, Hk. 143*). Bir şeriat ve idare adamı olarak kadı, bölgesinde hem şer’i hukuka uygun yargılamaları yapar hem de şehir düzeni sağlamaya çalışırdı. İslam hukukunun temsilcisi olmakla birlikte zimmi halkın haklarını da gözettiği anlaşılmaktadır.

Sonuç

Osmanlı Devleti’nin hüküm sürdüğü coğrafyada yaşayan birçok etnik ve dinî grup içerisinde Rum milleti, imtiyazlı bir konumda uzun zaman boyunca dini ve toplumsal hayatlarını rahatça devam ettirebilmiş, idarî ve ekonomik hayatın içinde aktif bir şekilde bulunabilmişlerdir. Devlet tarafından kendilerine verilen Divan-ı Hümayun Tercümanlığı, Eflak Boğdan Voyvodalığı gibi görevler ile ekonomik ve bürokratik alanlarda

güçlenen Rumlar, milliyetçilik akımının etkisi ve dış devletlerin destekleriyle Osmanlı Devleti'ne karşı isyan hareketi başlatmışlardır. Bu isyan ve daha sonraki gelişmeler neticesinde 1829 yılında bağımsız Yunan Devleti'ni kurmuşlardır. Devletin güvenini sarsan bu hareketler neticesinde Osmanlı bürokrasisi içerisinde bulunan Rumlar, büyük oranda görevden uzaklaştırılmış, kendilerine karşı gerekli tedbirler alınmıştır. Bununla birlikte Osmanlı Devleti tebaası olarak yaşamaya devam eden Rumlar ise eski haklarını yine devletin garantisi ile ellerinde tutmaya devam etmişlerdir. Bu durum, Miladi 1832-1837 tarihlerinde tutulan Rum Atik Berat ve Ahkâm Defteri'nin incelenen kayıtlarından anlaşılmaktadır. İsyanla karışanlara karşı önlemler alınmakla birlikte halkın toplumsal yaşayışının eskisi gibi devam ettiği anlaşılmaktadır. Rum milletine ait ibadethanelerin ve özel mülklerin eskiden olduğu gibi bu tarihlerde de devlet güvencesinde olması buna somut bir örnektir. Nitekim söz konusu hükümlerde sık sık eski kayıtlara atıf yapılarak ve bu kayıt referans alınarak çözüm getirildiği görülmektedir.

İsyan gibi olağan dışı bir olay karşısında millet sistemi dinamiklerinin nasıl çalıştığının görülmesi açısından değerli olan bu tür kayıtlar aynı zamanda Osmanlı kültür ve medeniyetinin izlerini yansıtmaktadır. Zira kayıtlardan toplumsal hayatı etkileyen konularda devletin nasıl bir tutum sergilediğini görmek mümkündür. Yanı sıra, Osmanlı coğrafyasında yaşayan halkın şikâyetlerini devlet merkezine iletmek için kullanılan bürokratik süreç ile bu şikâyetlere verilen karşılıklar, merkez ile taşra arasındaki hiyerarşi ve işleyişi de ortaya koymaktadır. Gayrimüslim ruhani reislerin, kendi halkı ve merkezî hükümet arasında bir köprü vazifesinde oldukları anlaşılmış ve beratlar ile kendilerine verilen hak ve sorumlulukların sürekli olarak devlet denetiminde olduğu görülmüştür.

Netice olarak, idarî, içtimaî ve dinî alanlarda sistemin nasıl işlediğini göstermeleri açısından büyük önem arz eden Osmanlı arşiv kayıtları incelendiğinde söz konusu dönemlerle alakalı ayrıntılı bilgiye ulaşmanın mümkün olduğu görülmüştür.

Kaynakça

Akçura, Yusuf. (2019). Osmanlı Devleti'nin Dağılma Devri, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Akyıldız, Ali. (2011). "Tercüme Odası", İslam Ansiklopedisi, İstanbul: TDV Yay. C. 40, ss. 504-506.

Artan, Tülay. (1995). "Fener", İslam Ansiklopedisi, İstanbul: TDV Yay. C. 12, ss. 341-342.

Bozkurt, Gülnihal. (1996). Gayrimüslim Osmanlı Vatandaşlarının Hukuki Durumu, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Cumhurbaşkanlığı, Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivi, BOA, HAT, 1294-50247 (H. 29 12 1235).

Cumhurbaşkanlığı, Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivi, BOA, HAT, 866-38579 (H. 09. 03. 1237).

Cumhurbaşkanlığı, Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivi, BOA, Kamil Kepeci Tasnifi-Defterler (KK.d), 2542/27.

Eren, Ahmet Cevat. (2007). Tanzimat Fermanı Dönemi, (Haz. Alişan Akpınar), İstanbul: Derin Yayınları.

Eryılmaz, Bilal. (1996). Osmanlı Devleti'nde Gayrimüslim Tebaanın Yönetimi, İstanbul: Risale Yayınları.

Eyice, Semavi. (1991). "Ayazma", İslam Ansiklopedisi, İstanbul: TDV Yayınları, C 4, ss. 229-230.

Türe, İskender, KAYNAR Salim. (2010). Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, İstanbul: Başbakanlık Basımevi.

İnalcık, Halil. (1988). "Şikâyet Hakkı: Arz-ı Hal ve Arz-i Mahzarlar", İstanbul: Osmanlı Araştırmaları (VII-VIII), ss. 33-54.

İnalcık, Halil. (2019). Tanzimat ve Bulgar Meselesi, İstanbul: Kronik Yayınları.

İpşirli, Mehmet. (1994). "Ehl-i Örf", İslam Ansiklopedisi, İstanbul: TDV Yayınları, C. 10, ss. 519-520.

Kurtaran, Uğur. “Osmanlı İmparatorluğu’nda Millet Sistemi”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S 8, 2011, ss. 57-71.

Kütükoğlu, Mübahat. (1992). “Berat”, İslam Ansiklopedisi, İstanbul: TDV Yayınları, C 5, ss. 472-473.

Ortaylı, İlber. (2005). “Osmanlılarda Millet Sistemi” İslam Ansiklopedisi, Ankara: TDV Yayınları, C 30, ss. 66-70.

Ortaylı, İlber. (2021) Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devleti’nde Kadı, İstanbul: Kronik Yayınları.

Ortaylı, İlber. (2001). “Osmanlı Devleti’nde Kadı”, İslam Ansiklopedisi, İstanbul: TDV Yayınları, C 24, ss. 69-73.

Pakalın, M. Zeki. (1983). Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, C 1.

Pakalın, M. Zeki. (1983). Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, C 3.

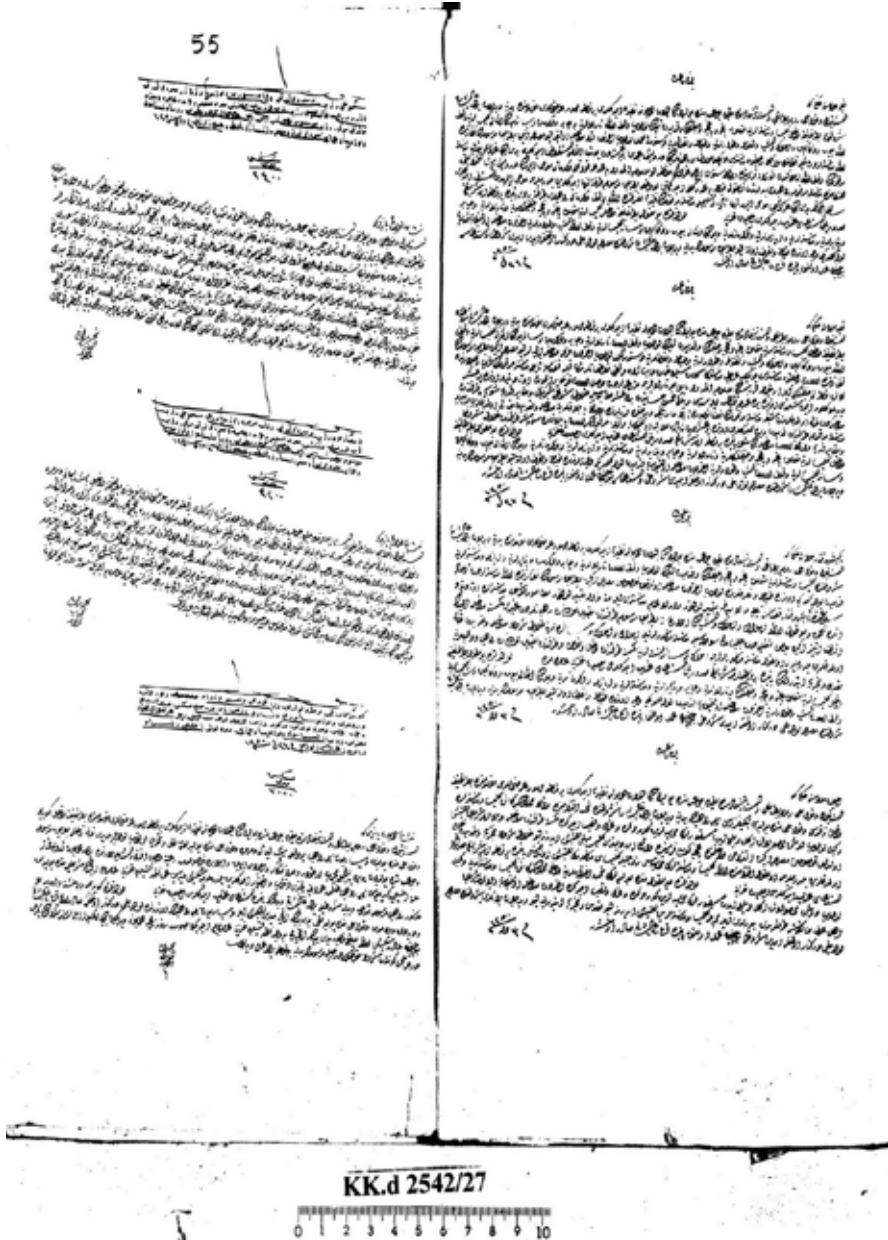
Paşa, Ahmet Cevdet. (2018). Tarih-i Cevdet, (Haz. Mehmet İpşirli), Ankara: TTK Yayınları, C 1.

Sami, Şemseddin. (2016). Kamus-ı Türki, Yeditepe İstanbul: Yayınları.

Turan, Şerafettin. (1994). “Edirne Antlaşması”, İslam Ansiklopedisi, İstanbul: TDV Yayınları, C 10, ss. 442-443.

Uzkan, Faysal. (2020). H. 1248-1253/M. 1832-1837 Tarihli Rum Atık Berat ve Ahkâm Defteri’nin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

**Ek: İncelenen “Rum Atik Berat Ahkam Defterinden (1832-1837)
örnek sayfa.**

Extended Summary

The Ottoman Empire was a Muslim state founded on Islamic principles, but during its powerful periods, it also incorporated non-Muslim subjects into its fold through its conquests. The Ottoman Empire, which included citizens from various ethnic and religious groups, demonstrated its ability to govern its subjects through its unique millet system. The functioning of the justice system contributed to the balance of this system over the centuries.

The Greek Atik Berat and Ahkâm Register dated 1832-1837 contains a wealth of information reflecting the social life of the Greek community. The rights of this community were protected by decrees issued by the Ottoman State in response to requests and complaints. Members of the Greek community were able to convey their requests and demands to the center through their community leaders. Community leaders held an important position in terms of their connection with the central administration. In this respect, they were not only religious leaders but also possessed administrative leadership qualities. The register covered in this study is also considered important because it corresponds to the period following the Greek uprising. The State took necessary measures against those who played an active role in this uprising and engaged in activities against the independence of the Ottoman Empire. One of these measures was the removal of Greeks from their positions in the State administration. Greeks were removed from their positions as translators in the Imperial Council, particularly because of their knowledge of foreign languages. While this role was of strategic importance, it was also an area where actions could be directed against the state. It is clear that deliberately providing false information in international relations could lead to negative consequences.

This study, which evaluates the religious and property rights of the Greek community, also contributes to understanding the status of minority groups within the social structure of the Ottoman Empire. Furthermore, the archival documents in question, which provide information about the reign of Sultan Mahmud II, known for his innovative personality, offer

insights into the minority policies of the period. Ottoman archival records are particularly important in terms of revealing issues such as the form of representation of minorities, the bureaucratic procedures involved, and the ways in which community leaders established connections with the central administration. Furthermore, when these documents are compared with records from different periods, the differences and similarities between the periods can be observed.